

у Києві в принципі мало чим відрізнявся від його діяльності в Одеському учбовому окрузі.

М.І. Пирогов запровадив в університеті заміщення кафедр за конкурсом, організував педагогічні семінари, провів спеціалізацію історико-філологічного факультету, створив студентську бібліотеку та лекторій. Будь-яка прогресивна ініціатива студентів зустрічала у нього підтримку. Так, виконуючи прохання студентів, у листі від 6 грудня 1860 р. він просив міністра освіти дозволити вчителям 2-ї Київської гімназії та студентам університету займатися підготовкою до здачі іспитів тих учнів, які бажали вступити до вищого навчального закладу. Микола Іванович приймав особисту участь у виданні «Университетских известий» і вперше налагодив друкування «циркулярів із Управління Київським учбовим округом», чим по суті перетворив їх на самостійне педагогічне видання.

Великою заслугою М.І. Пирогова було сприяння студентам університету у створенні недільних безкоштовних шкіл, вперше за часів Російської імперії відкритих у Києві. Було засновано три недільні школи та одна щоденна із викладанням студентами під керівництвом П.В. Павлова.

Діяльність М.І. Пирогова в Києві викликала невдоволення у місцевих властей. Київський генерал-губернатор І.І. Васильчиков звинувачував вченого у тому, що він «занадто настійливо дотримується прогресивних думок». Цей чиновник був настільки обурений поведінкою опікуна,

що навіть погрожував виходом у відставку у тому випадку, якщо Пирогова не буде відсторонено від посади, яку він обіймав. Однак М.І. Пирогов був дуже популярний серед широких кіл інтелігенції, до нього неодноразово зверталися за медичною допомогою члени царської родини. Тому Миколу Івановича звільняють з посади опікуна Київського учбового округу «за станом здоров'я» у березні 1861 р., але все ж таки залишають членом Головного правління училищ, а у березні 1862 р. призначають керівником молодих учених, що відраджаються за кордон для підготовки на звання професора.

При від'їзді Пирогова із Києва йому були влаштовані грандіозні проводи. Відповідаючи на привітання студентів, Микола Іванович сказав: «Будучи опікуном університету, я поставив собі головним завданням підтримувати усіма силами те, що я саме звик любити та поважати в молодості. Із широю довірою до неї, з повною надією на успіх, без страху та сторонньої думки, я взявся за важку, але високу та благородну справу».

Внесок М.І. Пирогова в галузь народної освіти і його думки з питань педагогіки були високо оцінені сучасниками. Як писав К.Д. Ушинський, «М.І. Пирогов вперше розглянув справу виховання з філософської точки зору і побачив у ній не завдання шкільної дисципліни, дидактики або правил фізичного виховання, але найглибше питання людського духу — «питання життя» і діяльності» [3].

1. Васильев К.Г. Н.И. Пирогов в Одессе / К.Г. Васильев, К.К. Васильев. — Одесса, 2009.
2. Пирогов Н.И. Университетский вопрос // Н.И. Пирогов. Сочинения. — Киев: Изд. Пироговского т-ва, 1914. — Т. 1. — С. 429.
3. Ушинский К.Д. Сочинения. — Т. 3. — Изд. АПН РСФСР, 1948. — С. 26—27.

В.М. Гамалія

Карпенко Георгій Володимирович

6 липня 1910 р. виповнилося 100 років з дня народження **Георгія Володимировича КАРПЕНКА**, відомого вітчизняного вченого в галузі фізико-хімічної механіки матеріалів, академіка НАН України (з 1967, член-кореспондент з 1961). Народився у Томську (Росія). Закінчив Харківський механіко-машинобудівний інститут (1931), де у 1931-1941 викладав. У 1941-1945 працював в Інституті енергетики АН УРСР, 1946-1950 — головний вчений секретар Президії АН УРСР, 1952-1964 — директор Інституту машинобудування й автоматики АН УРСР, 1964-1971 — директор, з 1971 — завідувач відділу Фізико-механічного інституту АН УРСР (Львів). Помер 15 листопада 1974 року.

Один із засновників фізико-хімічної механіки матеріалів. Заклав основи адсорбційно-електрохімічної теорії корозійної втоми металів. Її суть сформульовано наступним чином: «Корозійне стомлювання починається з процесу адсорбційного полегшення виникнення мікротріщин під дією циклічного навантаження. Слідом за цим починається корозійний процес (електрохімічна корозія) всередині тріщин, що утворилися, який може сприяти їх дальшому зростанню. Дифузійне проникнення середовища на катодні ділянки металу та зменшення їх міцності є частиною електрохімічного процесу. У зв'язку з цим запропонована теорія корозійної втоми названа «адсорбційно-електрохімічною». У ре-

зультаті досліджено корозійно-механічне розтріскування та корозію втому багатьох вуглецевих та легованих сталей, що експлуатуються в корозійно-агресивних середовищах — розчинах кислот, лугів, солей та різних технологічних рідинах, а також визначено шляхи — технології зміцнення поверхневого шару або нанесення відповідних покриттів — для підвищення довговічності ряду конструкцій та деталей машин у корозійному середовищі. Встановив явище зниження границі витривалості сталей при одночасній дії на метал поверхнево-активного середовища і знакозмінного навантаження, Один з авторів відкриття зниження ефективної концентрації напружень при корозійній втомі метало-конструкцій з конструктивними концентраторами напружень (отвори, поверхневі заглиби або виступи) (1955). Показав, що ефект одночасного впливу середовища і концентрації напружень на витривалість металічного матеріалу при циклічному навантаженні не є результатом простого додавання впливу кожного із цих факторів (неадитивність результуючого ефекту). Встановлення даного явища набуло важливого значення при оцінці довговічності деталей машин з різними конструктивними концентраторами напружень у корозійних середовищах. Автор низки монографій — «Влияние поверхностно-активной среды на процессы деформации металлов» (1954, співавт. В.Й.Ліхтман, П.О.Рєбіндер), «Влияние активных жидких сред на выносливость стали» (1955), «Коррозійна втома сталі» (1959), «Прочность стали в коррозийной среде» (1963), «Коррозионное растрескивание сталей» (1971, співавт. І.І.Василенко). Засновник вітчизня-

ної наукової школи в галузі фізико-хімічної механіки матеріалів.

Заслужений діяч науки і техніки України (1960). Орден і медалі СРСР. Премія ім. Є.О.Патона. Президією НАН України засновано премію імені Г.В.Карпенка. Його ім'я присвоєно Фізико-механічному інституту НАН України.

С.А.Хорошева

До Міжнародного симпозіума «Актуальні проблеми науково-технологічної та інноваційної політики в контексті формування загальноєвропейського наукового простору: досвід та перспективи»

Редакція журналу «Наука та наукознавство» вітає учасників XXIII Київського симпозіуму з наукознавства та науково-технічного прогнозування, який цього року проходить як Міжнародний симпозіум «Актуальні проблеми науково-технологічної та інноваційної політики в контексті формування загальноєвропейського наукового простору: досвід та перспективи» і розпочинає свою роботу в столиці України 16 червня 2010 р.

Історія київських наукознавчих симпозіумів починається з організованого Г.М.Добровим Першого всесоюзного симпозіуму по застосу-

ванню математичних методів і використанню обчислювальної техніки в дослідженнях з історії науково-технічного прогресу, що відбувся у Києві 25—29 січня 1966 року. Незважаючи на те, що його заявлена тема була порівняно вузькою і зорієнтованою в основному на історію, на цьому симпозіумі був представлений надзвичайно широкий спектр наукознавчих доповідей, серед яких переважали роботи з науково-технологічного прогнозування. Тому матеріали цього наукового форуму вийшли в світ у 1967 році під назвою «Аналіз тенденцій і прогнозування науково-технічного прогресу». З того часу